

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
MƏRKƏZİ BANKI

KREDİTLƏŞMƏ FƏALİYYƏTİNƏ DAİR SORĞUNUN NƏTİCƏLƏRİ

2022 I rüb

ABBREVIATURALAR

AİKZF - Azərbaycan Respublikası İpoteka və Kredit Zəmanət Fondu

BOKT – Bank olmayan kredit təşkilatı

İT – İnformasiya texnologiyaları

KOS – Kiçik və orta sahibkarlıq

KTN – Kreditin təminatı nisbəti

MKOS – Mikro, kiçik və orta sahibkarlıq

QİK- Qeyri-işlək kredit

Mündəricat

Giriş.....	3
Sorğunun nəticələrinin xülasəsi.....	4
Biznes kreditləri.....	4
İpoteka kreditləri.....	4
İstehlak kreditləri	5
Sahələr üzrə kreditlərin təhlili	6
Biznes kreditləri.....	6
İpoteka və istehlak kreditləri.....	10
Risk profili.....	13

Giriş

Sorğunun məqsədi bank sektorunun kreditləşmə fəaliyyətinin monitorinqi və təhlili, maliyyə sabitliyinə təhdidlərin erkən rejimdə aşkarlanması, qiymətləndirilməsi və müvafiq prudensial siyasətin müəyyən edilməsi, habelə maliyyə sektoru iştirakçılarının müvafiq trendlər barədə məlumatlandırılmasıdır. Sorğu biznes, istehlak və ipoteka kreditləşməsinə dair tələb və təklif amillərinin qiymətləndirilməsi, o cümlədən, bankların risklərinin müəyyən edilməsi və qiymətləndirilməsini əhatə edir:

- Kredit standartlarında (siyasətində) dəyişikliklərin dinamikaası;
- Kredit standartlarının dinamikasına təsir edən amillər;
- Kreditlərin verilməsi şərtlərində dəyişikliklər;
- Kredit tələbində dəyişikliklərin dinamikaası;
- Kredit tələbinin dinamikasına təsir edən amillər;
- Risklərin dinamikasında dəyişikliklər.

Sorğu keyfiyyət xarakterli suallardan ibarətdir və cavablandırılması kəmiyyət qiymətləndirməsi tələb etmir. Sorğunun nəticələrinin kəmiyyət vahidlərinə çevrilməsi üçün balans statistikaası metodologiyasından istifadə edilir. İndeks mənfi 100%-dən müsbət 100%-ə qədər dəyişir. Müsbət 100% indeks respondentlərin 100%-nin trenddə əhəmiyyətli yumşalma və ya artım, mənfi 100% indeksi isə respondentlərin 100%-nin əhəmiyyətli dərəcədə sərtləşmə və ya azalma müşahidə etdiyini göstərir. İndeks 0% olduqda isə əvvəlki rüblə müqayisədə trendin dəyişmədiyini bildirir. İndeks hesablanarkən, bankın ölçüsündən asılı olmayaraq respondentlərin cavablarına bərabər çəki verilir. Sorğunun respondentləri bankların baş kredit inzibatçısı və yaxud İdarə Heyətinin müvafiq sahə üzrə kuratorlarıdır.

Sorğu 2022-ci ilin I rübündən etibarən rüblük əsasda keçirilir. Cari hesabat I rüb üzrə sorğunun nəticələrini əks etdirir. Hesabatda təqdim olunan gözləntilər Azərbaycan Mərkəzi Bankının gözləntilərini deyil, yalnız kreditləşmə fəaliyyətinə dair sorğunun respondentlərinin (bankların) kreditləşmənin cari və gələcək tendensiyası ilə bağlı qiymətləndirmələrini əks etdirir.

Sorğunun nəticələrinin xülasəsi

Sorğunun nəticələrinə əsasən cari ilin I rübündə bankların kreditləşmə siyasətində yumşalma müşahidə olunur. Kredit siyasətinin yumşaldılması əsasən istehlak və ipoteka kreditlərinə münasibətdə baş vermişdir. Eyni zamanda bütün kredit növləri üzrə, xüsusilə ipoteka və istehlak kreditləri üzrə tələbin artması müşahidə olunur. Bank sektorunda rəqabət kredit standartlarının yumşaldılmasına təsir edən əsas faktor kimi çıxış edir. Kredit tələbinin artımına təsir göstərən əsas faktorlar biznes kreditləri üzrə biznes subyektlərinin dövrüyyə ehtiyacları, istehlak və ipoteka kreditlərində isə faiz dərəcəsi dəyişiklikləri və rəqəmsallaşmadır. Banklar 2022-ci ilin II rübündə də kredit siyasətinin yumşaldılmasının davam etməsini proqnozlaşdırmışdır. Banklar əsasən ipoteka və biznes kreditlərinin təsdiqi prosesində yumşalmaların tətbiq ediləcəyini bildiriblər. Eyni zamanda banklar II rübdə də bütün kredit növləri üzrə tələbdə artım gözlədiklərini bildiriblər.

Biznes kreditləri

Kredit siyasəti. Biznes kreditlərinin təsdiqi prosesində tətbiq edilən kredit standartları I rüb ərzində əsasən yumşaldılmışdır. Yumşalma əsasən mikro-sahibkarlıq subyektlərinə verilən kreditlər üzrə baş vermişdir. Müəyyən sərtləşmə xarici valyutada verilən kreditlər üzrə olmuşdur. Daha iri banklar eyni zamanda iri sahibkarlıq subyektlərinə verilən və uzunmüddətli kreditlərə tətbiq edilən standartları sərtləşdirmişdir.

Kredit tələbi. Son rüb ərzində biznes kreditlərinə tələb artmışdır. Tələb əsasən daha yüksək bazar payına malik banklarda mikro sahibkarlıq subyektləri üzrə artmışdır.

2022-ci ilin II rübünə gözləntilər. Cari trendin davam etməsi, kredit standartlarının, əsasən MKOS subyektlərinə münasibətdə standartların yumşaldılması, kredit tələbinin, xüsusilə MKOS subyektləri tərəfindən tələbin artımı gözlənilir.

İpoteka kreditləri

Kredit siyasəti. Kredit standartları son rüb ərzində yumşaldılmışdır. İri banklarda daxili ipoteka kreditlərinə tətbiq edilən standartlar üzrə yumşalma İKZF hesabına verilmiş ipoteka kreditləri ilə müqayisədə daha əhəmiyyətli olmuşdur.

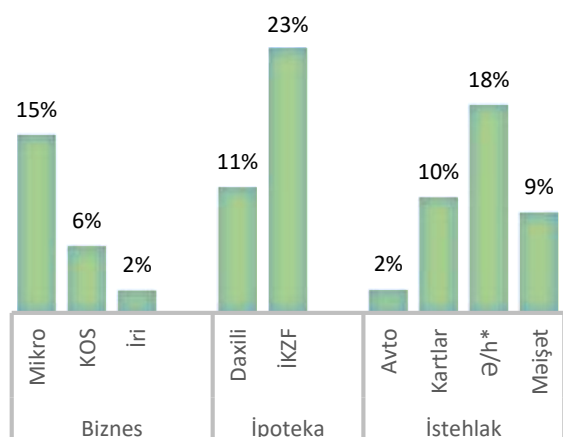
Kredit tələbi. Son rüb ərzində ipoteka kreditlərinə tələb artmışdır. Tələb əsasən İKZF hesabına verilmiş kreditlər üzrə artmışdır.

2022-ci ilin II rübünə gözləntilər: Cari trendin davam etməsi, hər iki növ ipoteka kreditlərinə, xüsusilə İKZF hesabına verilmiş ipoteka kreditlərinə tətbiq edilən standartların daha da yumşaldılması, bu kreditlərə tələbin isə daha da artması gözlənilir.

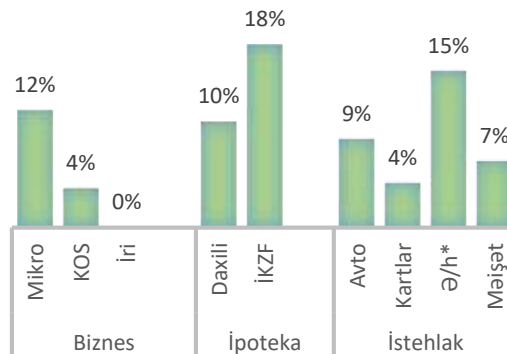
İstehlak kreditləri

Kredit siyasəti. İstehlak kreditləri üzrə standartlar, xüsusilə əməkhaqqı kreditlərinin təsdiqi standartları son rüb ərzində yumşaldılmışdır. Yumşalma əsasən iri banklar tərəfindən həyata keçirilmişdir. Eyni zamanda, banklar növbəti rübdə istehlak kreditlərinə tələbin artmasını gözlədiklərini bildiriblər. İri banklar əsasən kredit kartlarına, digər banklar isə əməkhaqqı kreditlərinə tələbin artmasını proqnozlaşdırırlar.

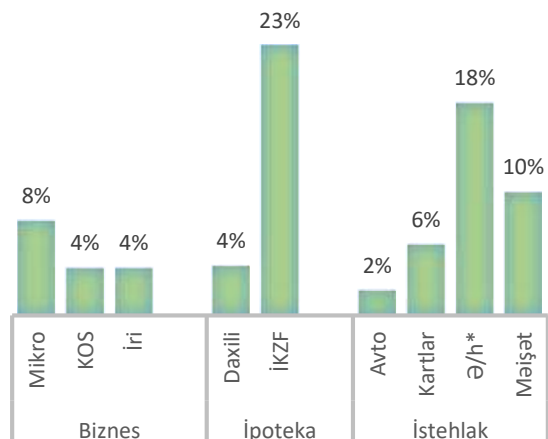
Qrafik 1. 2022-ci il I rübü üzrə kredit standartlarında dəyişikliklər

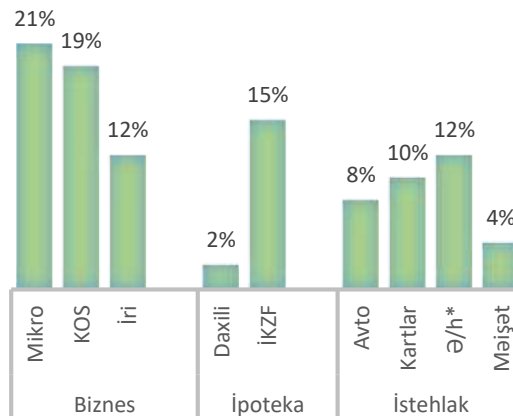
Qrafik 2. 2022-ci il II rübü üzrə kredit standartlarına dair gözləntilər

Qrafik 3. 2022-ci il I rübü üzrə kredit tələbində dəyişikliklər

Qrafik 4. 2022-ci il II rübü üzrə kredit tələbinə dair gözləntilər

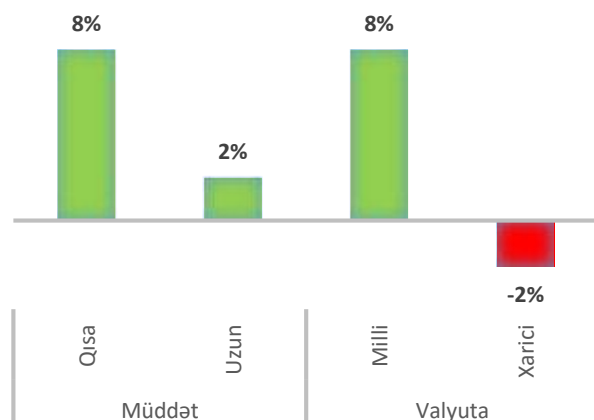

* Ə/h – Əmək haqqı

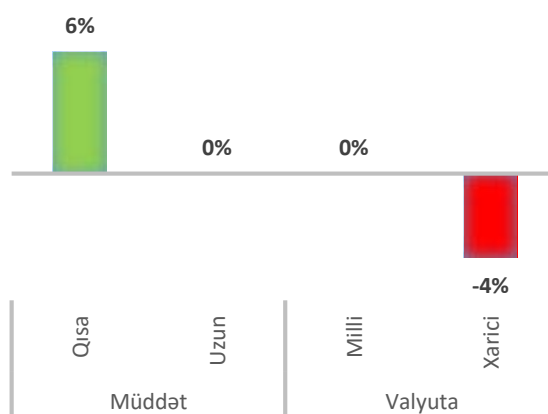
Sahələr üzrə kreditlərin təhlili

Biznes kreditləri

Qrafik 5. 2022-ci il I rübü üzrə biznes kreditlərinin müddət və valyuta standartlarında dəyişikliklər

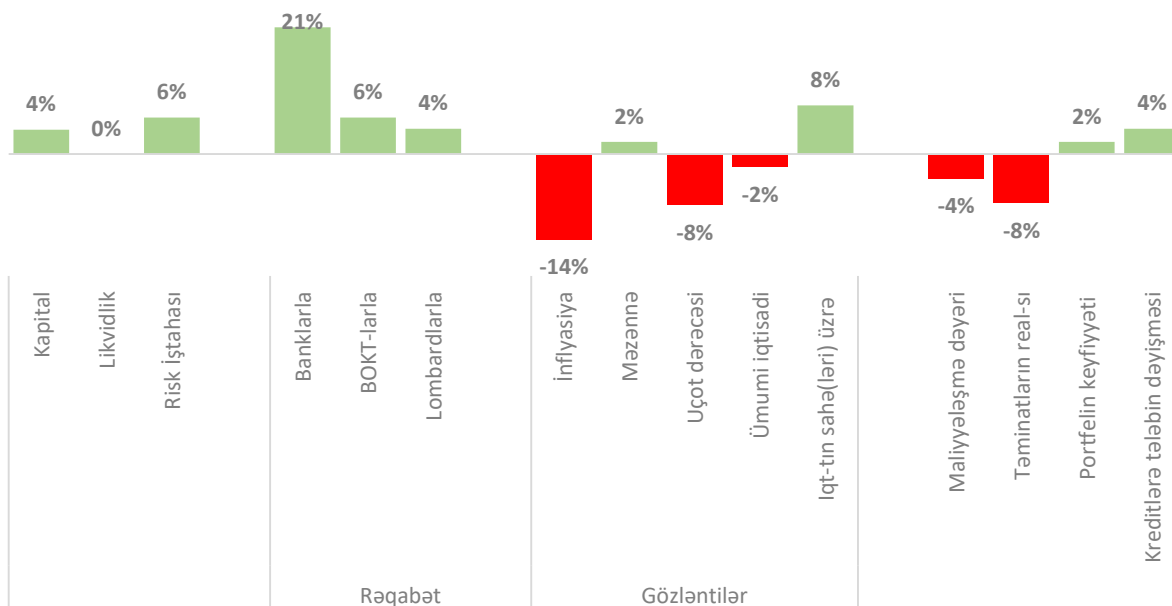

Qrafik 6. 2022-ci il II rübü üzrə biznes kreditlərinin müddət və valyuta standartlarına dair gözləntilər

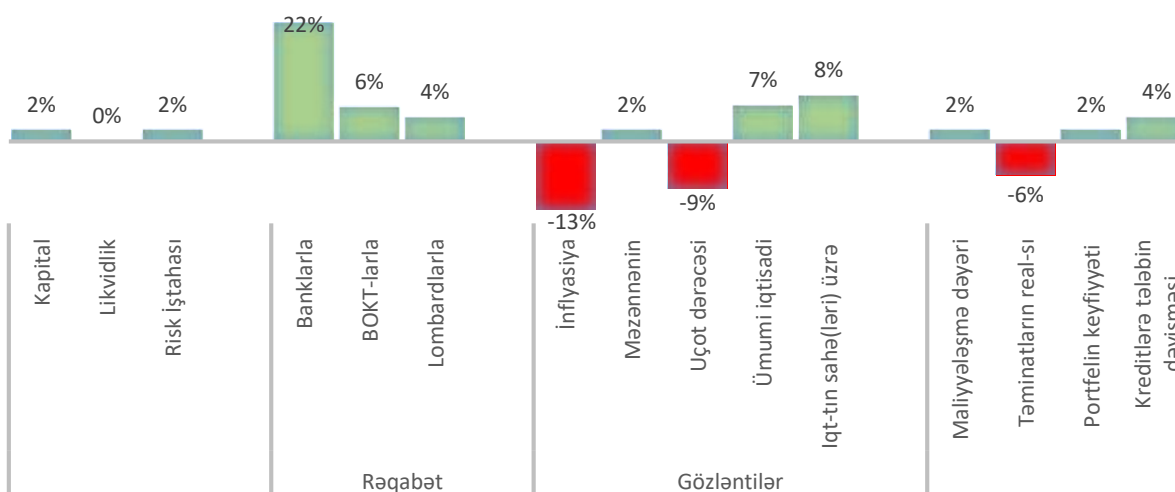
2022-ci ilin I rübü üzrə banklar tərəfindən biznes kreditləri üzrə standartlarda yumşalma əsasən kreditlərin müddəti üzrə olmuşdur. Banklar I rübdə xarici valyutada biznes kreditləri üzrə sərtləşmə olduğunu, eyni zamanda bu trendin II rübdə davam etməsini proqnozlaşdırır.

Qrafik 7. 2022-ci ilin I rübündə biznes kreditləri üzrə kredit standartlarına təsir edən faktorlar

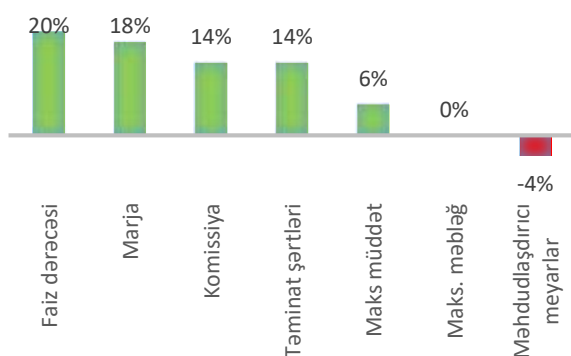
Cari ilin I rübündə biznes kreditləri üzrə standartlara yumşaldıcı təsir göstərən əsas faktor kimi digər banklarla rəqabət çıxış etmişdir. Eyni zamanda BOKT və lombardlarla rəqabət də kredit standartlarına yumşaldıcı təsir göstərmişdir. Biznes kreditləri üzrə standartlara sərtləşdirici təsir əsasən inflyasiya, uçot dərəcəsi və iqtisadiyyata dair gözləntilərdən formalaşır. Qeyd edək ki, iqtisadiyyatın bəzi sahələri (kənd təsərrüfatı, ticarət və nəqliyyat) üzrə pozitiv gözləntilərin olduğu bildirilmişdir. Eyni zamanda, kreditlər üzrə təminatların reallaşdırılmasında çətinliklər və maliyyə resurslarının dəyərinin yüksək olması kredit standartlarının sərtləşməsinə şərtləndirmişdir.

Qrafik 8. 2022-ci ilin I rübündə KOS kreditləri üzrə kredit standartlarına təsir edən faktorlar

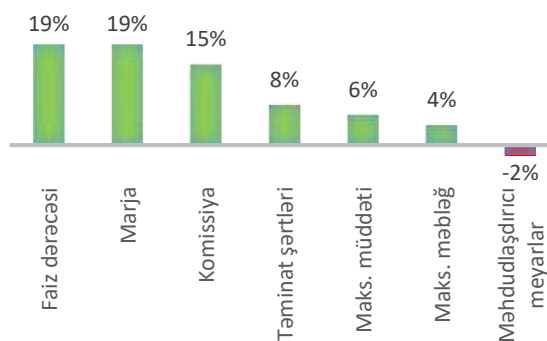

Qeyd edilən amillərin KOS subyektlərinə verilən kreditlər üzrə təsiri daha yumşaqdır. Belə ki, inflyasiya, uçot dərəcəsi dəyişiklikləri və təminatların reallaşdırılması faktorları sərtləşdirici təsir göstərsə də, KOS subyektlərinə təsirin daha yumşaq olduğu bildirilmişdir. Eyni zamanda, biznes kreditlərinə iqtisadi gözləntilər və maliyyələşmə dəyərinin sərtləşdirici təsir göstərməsi bildirilsə də, KOS subyektlərinə bu faktorlar yumşaldıcı təsir göstərmişdir.

Qrafik 9. 2022-ci ilin I rübündə biznes kreditlərinin verilmə şərtlərində dəyişikliklər

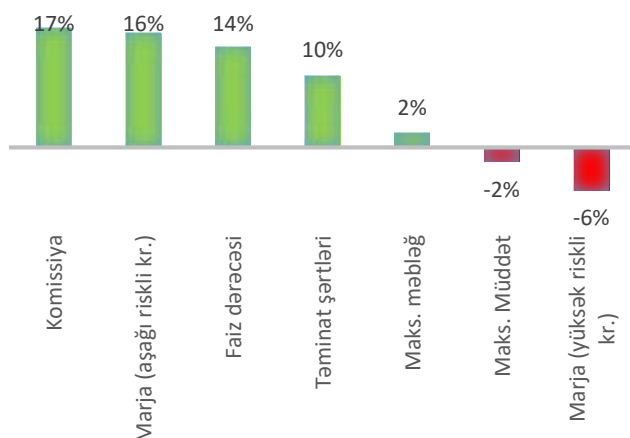

Qrafik 10. 2022-ci ilin I rübündə KOS subyektlərinə verilən kreditlərin verilmə şərtlərində dəyişikliklər

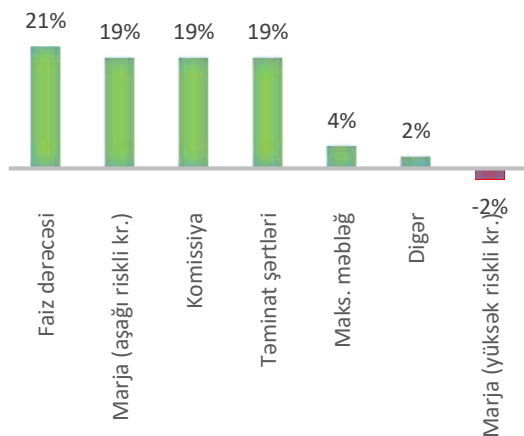

Cari ilin I rübündə biznes portfeli, o cümlədən KOS kreditlərinin verilmə şərtlərində əsasən yumşalmalar olmuşdur. Yumşalmalar əsasən kreditlərin faiz dərəcəsi, tətbiq edilən marja, komissiya və təminat şərtləri ilə bağlı olmuşdur. Borcalanın fəaliyyətinə dair məhdudlaşdırıcı meyarlar üzrə sərtləşmə müşahidə edilsə də, KOS kreditləri üzrə bu sərtləşmə məhdud olmuşdur.

Qrafik 11. 2022-ci ilin I rübü ərzində iri sahibkarlıq subyektlərinə kreditlərin verilmə şərtlərində dəyişikliklər

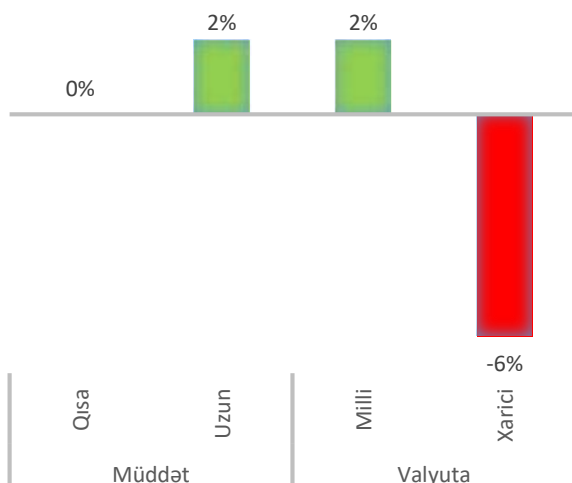

Qrafik 12. 2022-ci ilin I rübü ərzində mikro sahibkarlıq subyektlərinə kreditlərinin verilmə şərtlərində dəyişikliklər

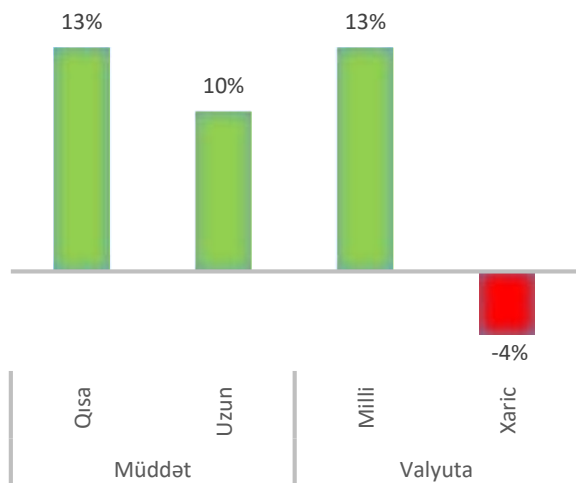

İri və mikro sahibkarlıq subyektlərinə verilən kreditlərin verilmə şərtlərində dəyişikliklər də eyni istiqamətdə olmuşdur. İri sahibkarlıq kreditləri üzrə kreditlərin maksimal müddətində sərtləşmə baş vermişdir.

Qrafik 13. 2022-ci ilin I rübündə biznes kreditləri üzrə kredit tələbində dəyişikliklər

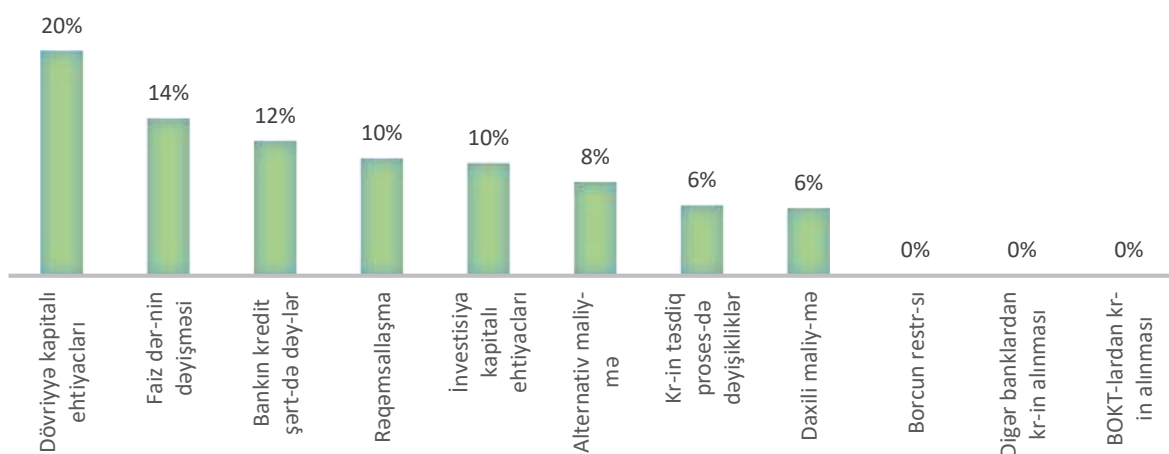

Qrafik 14. 2022-ci ilin II rübündə biznes kreditləri üzrə kredit tələbinə dair gözləntilər

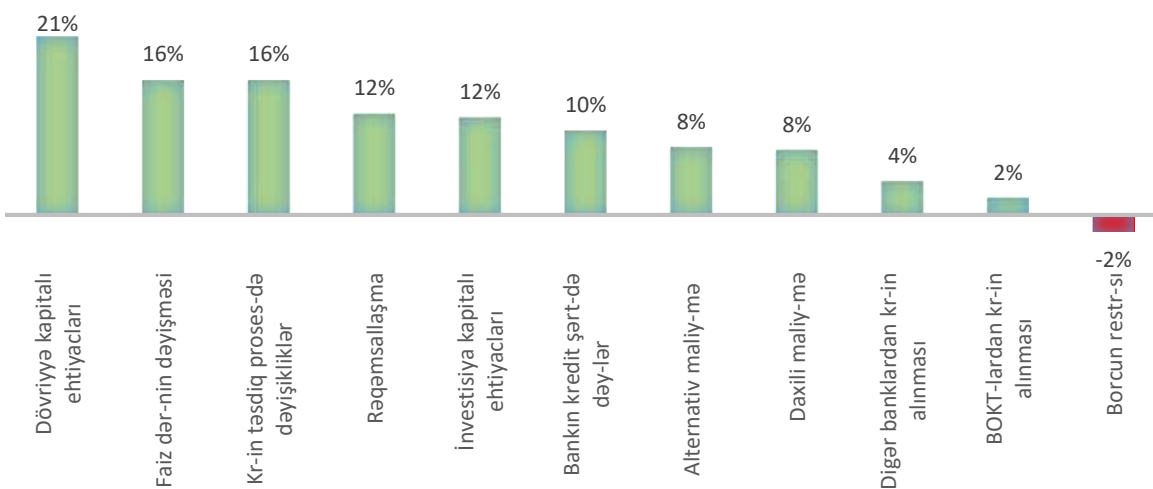

Banklar I rübdə milli valyutada uzunmüddətli kreditlərə tələbin artmasını, qısamüddətli kreditlərə tələbin sabit qalmasını, xarici valyutada kreditlərə isə tələbin azalmasını bildirmişdir. II rüb üzrə gözləntilərdə sektor milli valyutada həm uzun, həm qısamüddətli kreditlərə tələbin artacağını, xarici valyutada kreditlərə isə tələbin azalacağını bildirmişdir.

Qrafik 15. 2022-ci ilin I rübündə aşağıdakı faktorların biznes kreditləri üzrə kredit tələbinə təsiri

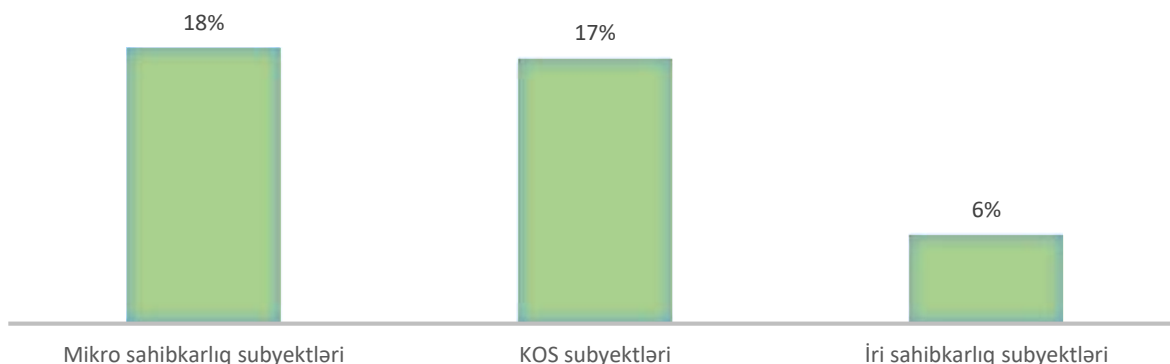
Qrafik 16. 2022-ci ilin I rübündə aşağıdakı faktorların KOS subyektləri kreditləri üzrə kredit tələbinə təsir

2022-ci ilin ilk rübündə biznes kreditlərinə tələbin artmasına təsir göstərən faktorlar əsasən biznes subyektlərinin döviyyə kapitalı ehtiyacları, faiz dərəcələrinin dəyişməsi və rəqəmsallaşma göstərilmişdir. Borcun restrukturizasiyası biznes kreditləri üzrə cəmi tələbə təsir göstərməsə də KOS subyektləri tərəfindən tələbin azalmasına təsir etmişdir. Lakin, bəzi iri banklar restrukturizasiyanın həm bütövlükdə biznes, həm də KOS subyektləri tərəfindən tələbə müsbət təsir etdiyini bildiriblər.

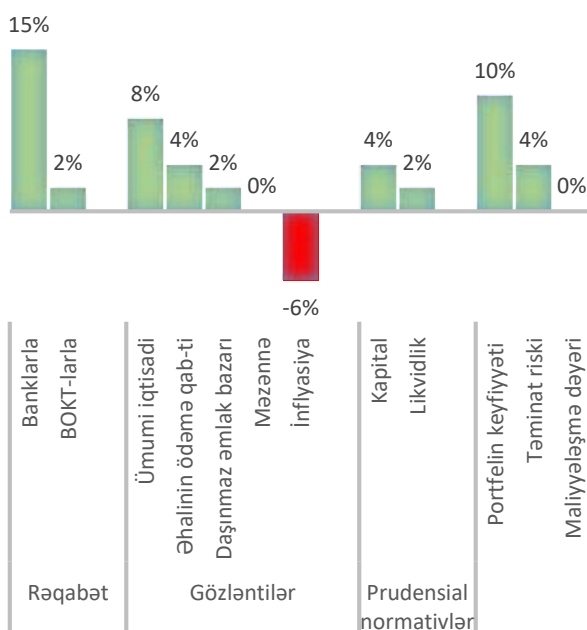
Biznes sektorun maliyyə vəziyyətinin dəyərləndirilməsi məqsədilə biznes subyektlərinin borclanma səviyyəsinin cari ilin birinci rübündə dəyişiklikləri də sorğuda əhatə edilmişdir. Sorğunun nəticələrinə əsasən biznes subyektlərinin borclanma səviyyəsi artmışdır (xüsusilə MKOS kateqoriyası üzrə) .

Qrafik 17. 2022-ci ilin I rübündə biznes subyektlərinin borclanma səviyyəsində dəyişikliklər

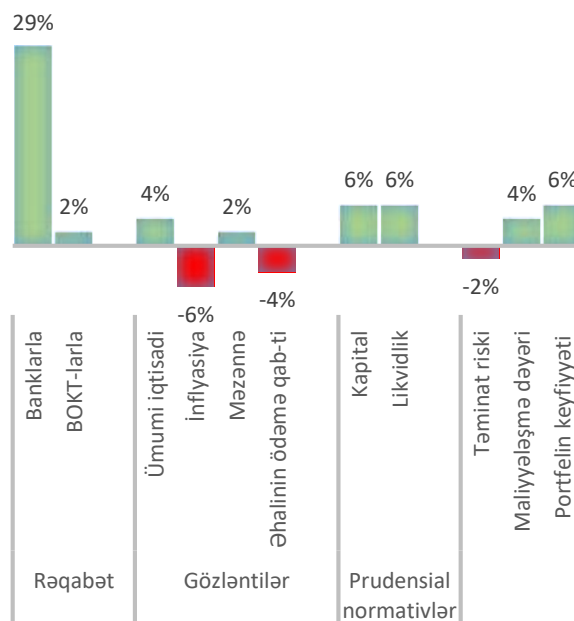

İpoteka və istehlak kreditləri

Qrafik 18. 2022-ci ilin I rübündə ipoteka kreditləri üzrə kredit standartlarına təsir edən faktorlar

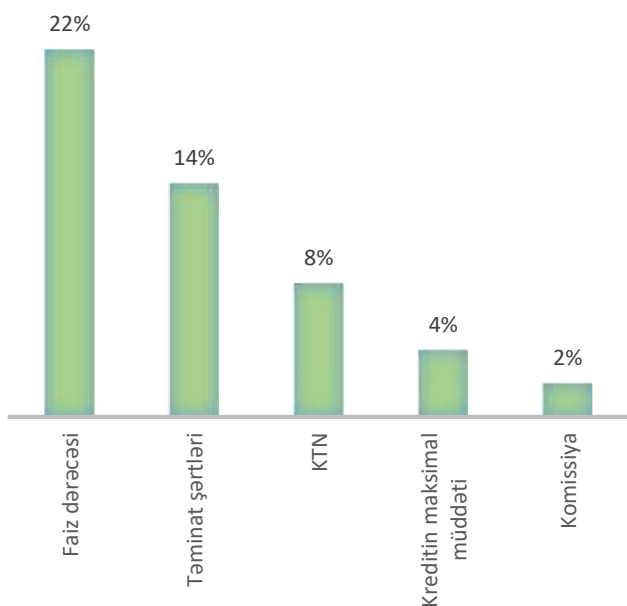

Qrafik 19. 2022-ci ilin I rübündə istehlak kreditləri üzrə kredit standartlarına təsir edən faktorlar

Sektorda rəqabət mühiti ipoteka kreditləri üzrə standartların yumşalmasında əsas rol oynamışdır. Eyni zamanda müsbət iqtisadi gözləntilər, bankların kapital və likvidlik səviyyəsinin komfort zonada olması da cari ilin I rübündə ipoteka kreditləri üzrə standartların yumşalmasına təsir göstərmişdir. Məzənnə ilə bağlı gözləntilər kredit standartlarına təsir göstərməmiş, inflyasiya gözləntiləri isə sərtləşdirici təsir göstərmişdir. Oxşar tendensiya istehlak kreditlərində də müşahidə olunur, lakin ipoteka kreditlərindən fərqli olaraq əhalinin ödəmə qabiliyyətinə dair gözləntilər istehlak kreditləri standartlarına sərtləşdirici təsir göstərir. Eyni zamanda təminat riskinin də istehlak kreditləri üzrə daha yüksək olduğu və sərtləşdirici təsir göstərdiyi müşahidə edilir. Əlavə olaraq bank sektorunda istehlak kreditləri üzrə rəqabət daha yüksəkdir. Belə ki, digər banklarla rəqabət istehlak kreditləri standartlarına daha yumşaldıcı təsir göstərmişdir.

Qrafik 20. 2022-ci ilin I rübündə ipoteka kreditlərinin verilmə şərtlərində dəyişikliklər

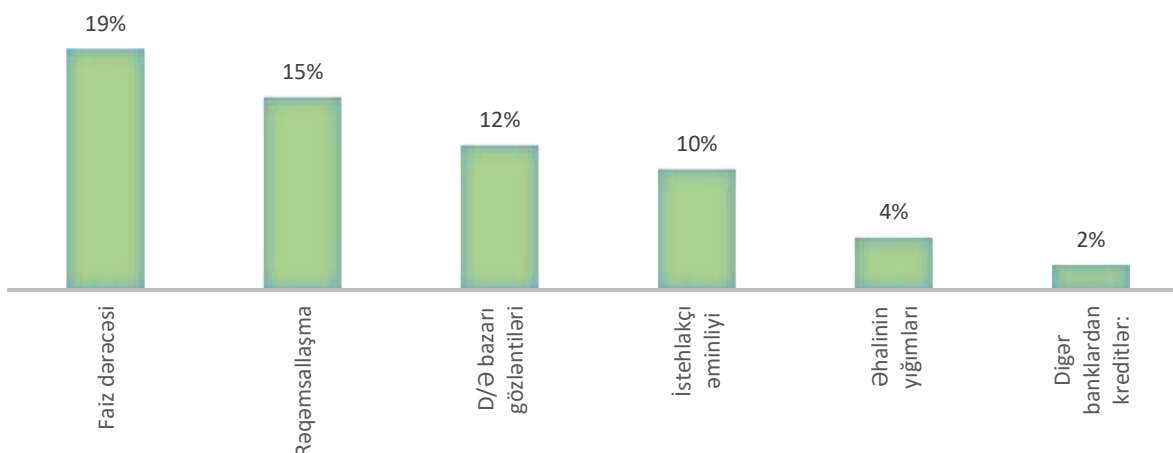
Qrafik 21. 2022-ci ilin I rübündə istehlak kreditlərinin verilmə şərtlərində dəyişikliklər

2022-ci ilin I rübündə ipoteka krediti üzrə bütün şərtlər, istehlak kreditləri üzrə isə kreditin təminatına nisbəti (KTN) göstəricisi xaric bütün şərtlərdə yumşalma baş vermişdir. Yumşalma əsasən faiz dərəcələri üzrə müşahidə edilmişdir. Banklar ipoteka kreditlərinə nisbətən istehlak kreditləri üzrə komissiyalarda daha çox yumşalma ediblər. İri banklar tərəfindən kredit şərtlərində yumşalmalar daha əhəmiyyətli olmuşdur.

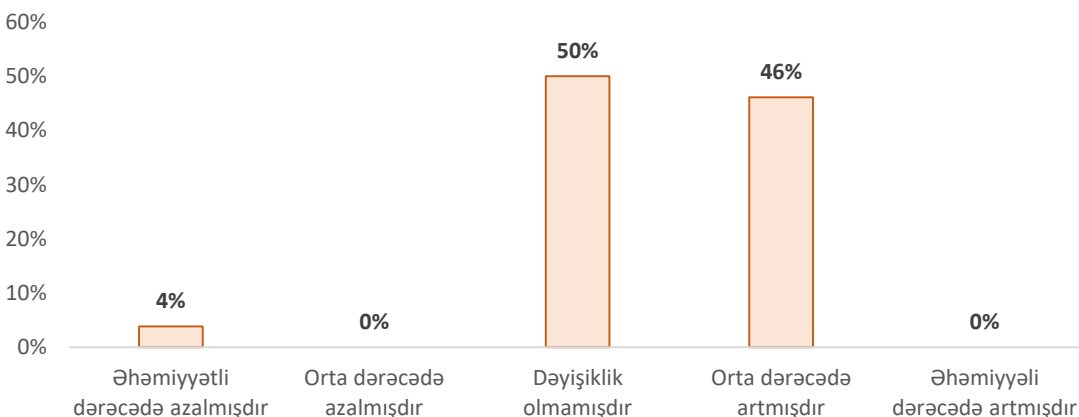
Yuxarıda qeyd olunduğu kimi, cari ilin I rübündə həm ipoteka, həm də istehlak kreditləri üzrə tələb artmışdır. Tələb artımına əsas səbəbin faiz dərəcəsi dəyişikliklərinin olması bildirilmişdir.

Qrafik 22. 2022-ci ilin I rübündə ipoteka və istehlak kreditləri üzrə kredit tələbinin dəyişməsinə təsir edən faktorlar

Yekun olaraq əhəlinin maliyyə vəziyyətinin dəyərləndirilməsi məqsədilə əhəlinin borclanma səviyyəsinin cari ilin birinci rübündə dəyişiklikləri də sorğulanmışdır. Sektorda bankların 50%-i borclanmanın dəyişmədiyini, 46%-i borclanma səviyyəsinin orta dərəcədə artdığını, 4%-i isə əhəmiyyətli dərəcədə azaldığını bildirmişdir.

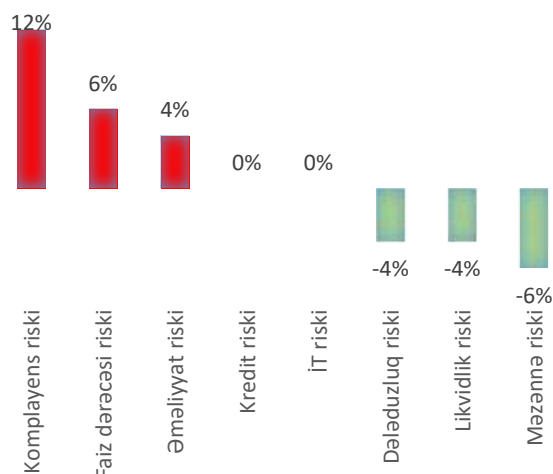
Qrafik 23. 2022-ci ilin I rübü ərzində əhəlinin borclanma səviyyəsində dəyişiklik

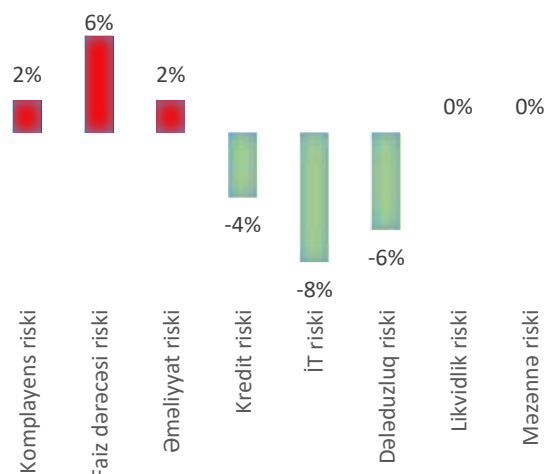
Risk profili

Sorğunun nəticələrinə əsasən sektorda komplayens, əməliyyat və faiz dərəcəsi riskləri (faizlərin dəyişməsi nəticəsində aktiv və passivlərin faiz dərəcələrinə görə bölgüsündə uyğunsuzluqlardan yaranan risk) artmış, dələduzluq, likvidlik və məzənnə riskləri isə azalmışdır. Növbəti rübdə də eyni risklərin daha aşağı sürətlə artması, kredit, İT və dələduzluq risklərinin isə azalması proqnoz edilmişdir.

Qrafik 24. 2022-ci ilin I rübü ərzində bankın risklərinin dəyişməsi

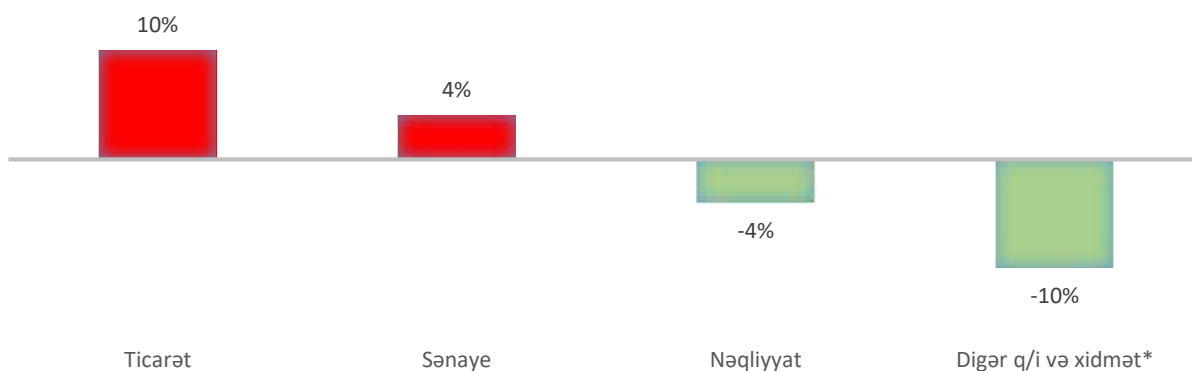

Qrafik 25. 2022-ci ilin II rübü ərzində bankın risklərinin dəyişməsi

Sorğunun nəticələrinə əsasən kredit riski ticarət və sənaye sahələri üzrə artmış, nəqliyyat və xidmət sahələri üzrə isə azalmışdır. Bu sahələrdə riskin azalması pandemiya dövründə əsas durğunluğa məruz qalmış sahələrin canlanması ilə izah olunur.

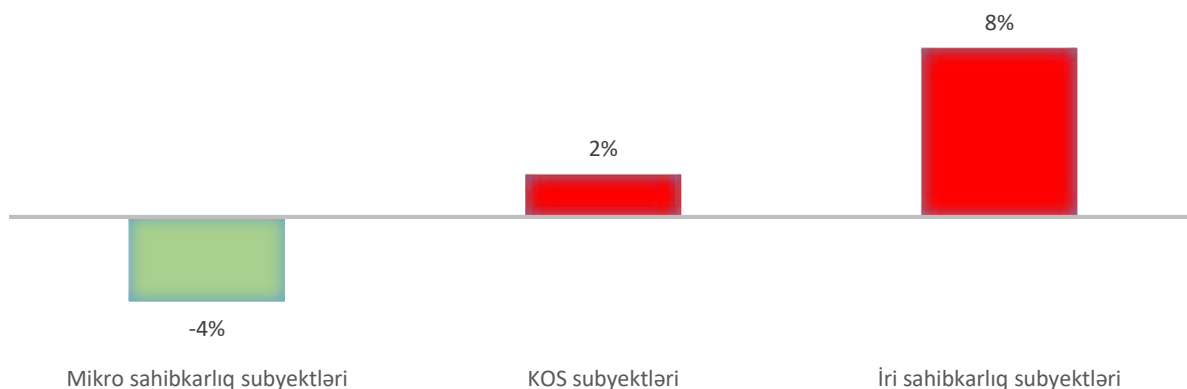
Qrafik 26. 2022-ci ilin I rübündə kredit riskinin sahələr üzrə dəyişməsi

* Digər q/i və xidmət – Digər qeyri istehsal və xidmət

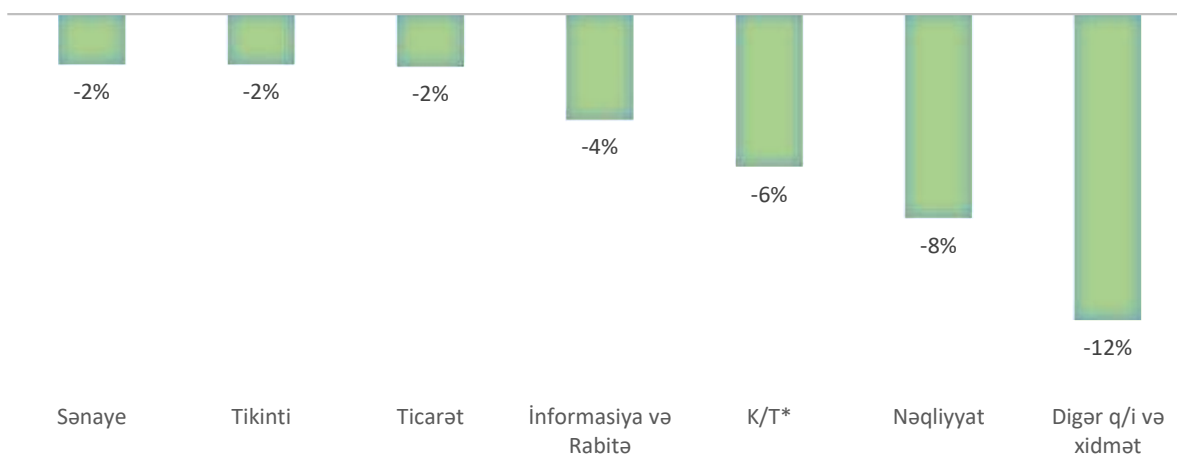
Sorğunun nəticələrinə əsasən son rüb ərzində biznes subyektləri üzrə kredit riski əsasən iri sahibkarlıq subyektlərində artmış, mikro sahibkarlıq subyektləri üzrə isə azalmışdır.

Qrafik 27. 2022-ci ilin I rübündə kredit riskinin biznes subyektlər üzrə dəyişməsi

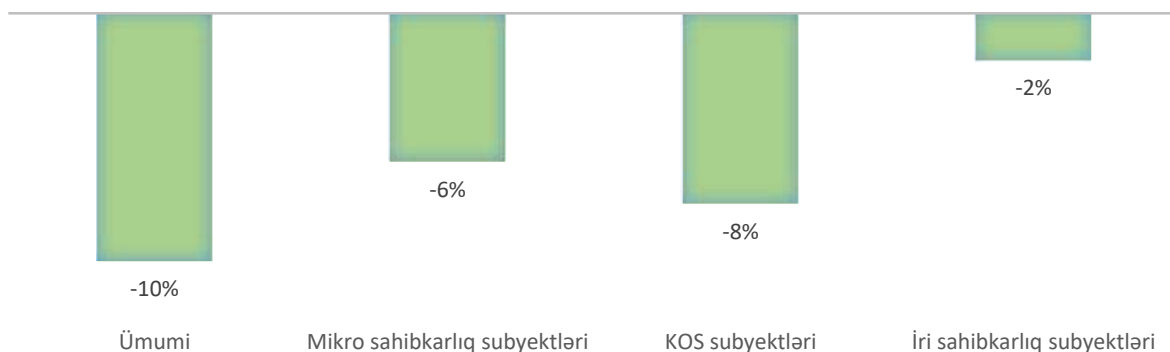
Banklar bütün iqtisadi sahələr və biznes subyektləri üzrə defolt dərəcəsinin azalmasını bildirmişdir. Defolt dərəcəsinin azalmasının əsasən xidmət sahəsi və KOS subyektləri üzrə baş verdiyi bildirilmişdir.

Qrafik 28. 2022-ci ilin I rübündə sahələr üzrə kredit portfelinin defolt dərəcəsinin dəyişməsi

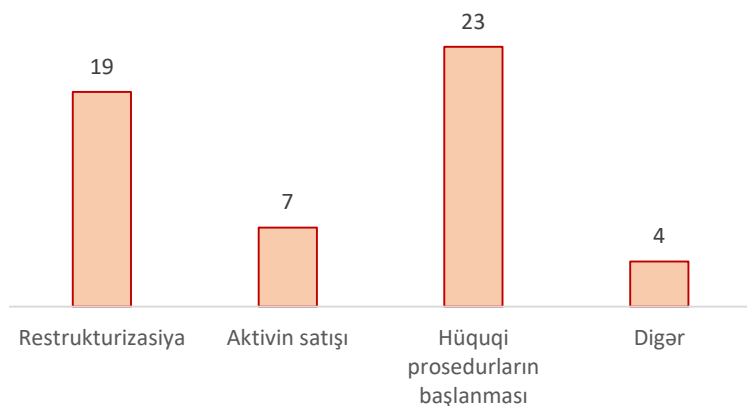
* K/T – Kənd təsərrüfatı

Qrafik 29. 2022-ci ilin I-ci rübündə kredit portfelinin defolt dərəcəsinin biznes subyektləri üzrə dəyişməsi

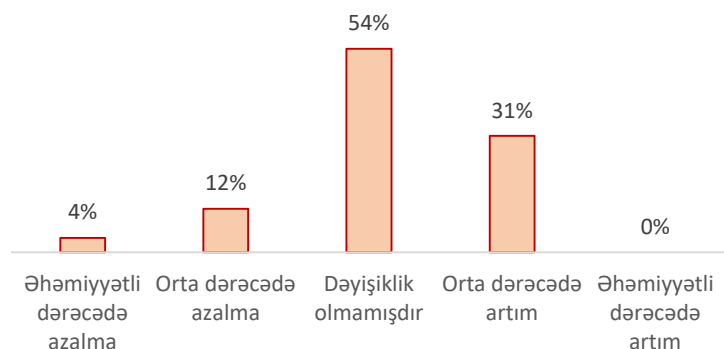
Banklarda kredit riskinin azaldılması üçün banklar tərəfindən görülmüş tədbirlər də sorğu edilmişdir.

Qrafik 30. 2022-ci ilin I rübündə QİK portfelin azaldılması üçün tətbiq edilən mexanizmlər, bank sayı

Belə ki, I rüb ərzində qeyri-ışlək kredit portfelinin azaldılması məqsədilə tətbiq edilən rezolyusiya mexanizmlərindən ən çox istifadə edilən hüquqi prosedurların başlanması olmuşdur. Banklar borcun restrukturizasiyası, QİK-lərin satışa çıxarılması və digər metodlardan da istifadə edildiyini bildirmişdir.

Qrafik 31. 2022-ci ilin I rübündə qeyri-ışlək kreditlərin rezolyusiya mexanizminin tətbiq səviyyəsinin dəyişməsi

Bankların 54%-i I rübdə qeyri-ışlək kreditlərin rezolyusiya metodlarının tətbiq səviyyəsində dəyişiklik olmadığını, 31%-i orta dərəcədə artım, 12%-i orta dərəcədə azalma, 4%-i isə tətbiq səviyyəsində əhəmiyyətli dərəcədə azalma olduğunu bildirmişdir.